

18 gelukslessen

Filosoferen met het boek 'Stinkend rijk' van Fabien van der Ham

© Fabien van der Ham | www.filosovaardig.nl

Over het boek

Wat leuk dat je mijn boek Stinkend rijk hebt gekocht! Zou je ook stinkend rijk willen zijn? Stiekem wel misschien. Al zeggen we hardop meestal dat geld niet gelukkig maakt. Dit gegeven laat zien dat geluk een ingewikkeld begrip is. Maar ook een heel belangrijk begrip. Want wie wil er niet gelukkig zijn? Iedereen toch! Iedereen streeft ernaar.

Maar als je ergens naar streeft, moet je wel weten wat geluk voor jou betekent. Anders streef je misschien naar het verkeerde en word je uiteindelijk ongelukkig. Daarom is het belangrijk om na te denken over geluk. En dat kan heel goed met het boek Stinkend rijk gecombineerd met deze 18 gelukslessen. Heel simpel door het boek voor te lezen en na elk hoofdstuk met elkaar in gesprek te gaan.

Stinkend rijk

Het boek Stinkend rijk gaat over Donovan. Hij is stinkend rijk. Dat zeggen zijn klasgenoten. Donovan schaamt zich ervoor. Want het woord zegt het al: rijk zijn stinkt. Liever zou hij heel gewoon zijn, met gewone vrienden en een gewoon leven. Net als andere kinderen. Maar hoe komt hij van de villa, de boot en alle andere dure spullen af? Als er in zijn dorp een spookdief opduikt, krijgt hij een idee. Een plan waardoor hij gewoon kan worden. Maar helaas lopen plannen niet altijd volgens plan.

Vragen als hoofdstuktitels

Tijdens dit avontuur loopt Donovan tegen allerlei dilemma's en problemen aan, maar maakt hij ook leuke dingen mee en al die dingen doen hem nadenken over geluk. Zo krijgt hij een steeds beter idee over wat hem eigenlijk gelukkig maakt. Doordat elke hoofdstuktitel een vraag is, wordt de lezer geprikkeld om met Donovan mee te denken. Als je het boek voorleest, kun je na elk hoofdstuk over die vraag in gesprek gaan.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

18 extra gelukslessen

Maar daarnaast heb ik uitgebreidere praattips samengesteld die je in aansluiting op het boek kunt gebruiken. Zo kun je in de periode dat je bezig bent met het voorlezen van dit boek, meerdere keren met de luisteraars in gesprek over geluk.

Je gaat zo op verschillende manieren nadenken over geluk. Antwoorden krijg je er niet bij want iedereen heeft zijn eigen antwoord.

Trouwens, je hoeft natuurlijk niet alle lessen persé te doen. Je kunt eruit halen wat je aanspreekt. Je kunt de lessen eventueel ook geven zonder daarbij het boek te gebruiken.

Waarom nadenken over geluk?

Het zou natuurlijk makkelijk zijn als er een recept voor geluk is. Dat je heel eenvoudig door het volgen van een stappenplan gelukkig kunt worden. Hoewel er ook veel boeken met geluksrecepten zijn, blijkt dat toch niet goed te werken, want er is nu eenmaal geen standaardrecept dat voor iedereen werkt. Iedereen moet zijn eigen weg vinden. Nadenken over wat je belangrijk vindt, kan daarbij helpen. Voor het samenstellen van deze praattips heb ik uitgebreid onderzoek gedaan. Ik heb heel veel gelezen over wat filosofen over geluk hebben geschreven. Van de oude Grieken tot Seneca, en van Augustinus tot Sartre. Zo ontdekte ik de belangrijkste bouwstenen voor geluk waaromheen ik de vragen en denkdoe-opdrachten heb opgebouwd.

Voor wie?

Alle vragen, spelletjes, oefeningen en doetips in deze gelukslessen zijn bedacht voor kinderen vanaf acht jaar. Ze zijn bedoeld om de kinderen te prikkelen om na te denken over geluk. De gesprekken kunnen samen met ouders gevoerd worden, het kan ook met de juf of meester in de klas of bijvoorbeeld met de pedagogisch medewerker op de bso.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosofen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Wat is filosoferen?

Met deze praattips ga je met de kinderen steeds een filosofisch gesprek aan. In een filosofisch gesprek mogen kinderen vrij denken en hun eigen ideeën onderzoeken. De mening van de gespreksleider blijft expliciet achterwege. De begeleider stelt alleen vragen. Het is belangrijk dat de kinderen steeds argumenten geven bij hun antwoorden. Dit kun je stimuleren met doorvraagvragen als:

- Kun je dat uitleggen?
- Hoe weet je dat?
- Wie bepaalt dat?
- Zou het ook anders kunnen zitten?
- Is dat altijd zo?
- Kun je een voorbeeld geven?
- Bestaat daar een regel voor?

Lees eventueel ter voorbereiding de gratis mini-cursus filosoferen met kinderen op www.filosovaardig.nl/mini-cursus.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Kun je jezelf gelukkig lachen?

Hoort bij het hoofdstuk 'Is fantasie beter dan werkelijkheid?' Blz. 8.

Donovan speelde samen met Tyron een cowboyfilm na. Dit spel eindigde abrupt door een boze buurman. Dat was jammer, maar ze hadden ook veel lol om de buurman. Ze deden hem na en Donovan lachte samen met Tyron om alle andere gekke burens in de buurt.

Donovan zet het meteen op een lopen. Tyron komt achter hem aan. Als ze door het hekje hun eigen tuin in rennen, begint Donovan te lachen. 'Dit land is mijn eigendom,' doet Donovan de man met een kakstem na.

'Dat geschreeuw van jullie wordt hier niet gewaardeerd,' doet Tyron mee. Hij praat alsof hij een hete aardappel in zijn keel heeft. Lachend laten ze zich in het gras vallen.

Op dat moment maakt Donovan helemaal geen ongelukkige indruk. Hoe zit dat? Ben je als je lacht altijd gelukkig?

Denken door te doen: lach jezelf gelukkig

Er zijn mensen die denken dat als je de hele tijd glimlacht je het leven vanzelf wat positiever gaat bekijken. Helaas blijkt onderzoek dit effect nog niet te kunnen bevestigen. Toch blijven veel mensen erin geloven. Als dat zo is zou social media ons gelukkiger kunnen maken. Daar zetten we honderden selfies neer van ons lachende zelf en schrijven we over successen en alle leuke dingen die ons overkomen. Een stortvloed aan geluk dus! Als je door te doen alsof je gelukkig bent, gelukkig kunt worden, dan zou dat een superhandig trucje zijn. Of dat inderdaad zo werkt, kun je simpel uitproberen. Ga eens met de kinderen een hele ochtend blij kijkend en glimlachend door het leven. Let ook op dat iedereen dat braaf doet en spreek de kinderen erop aan als ze het even vergeten. Bespreek daarna samen hoe dat was. Gebruik in dit gesprek onderstaande graafvragen.

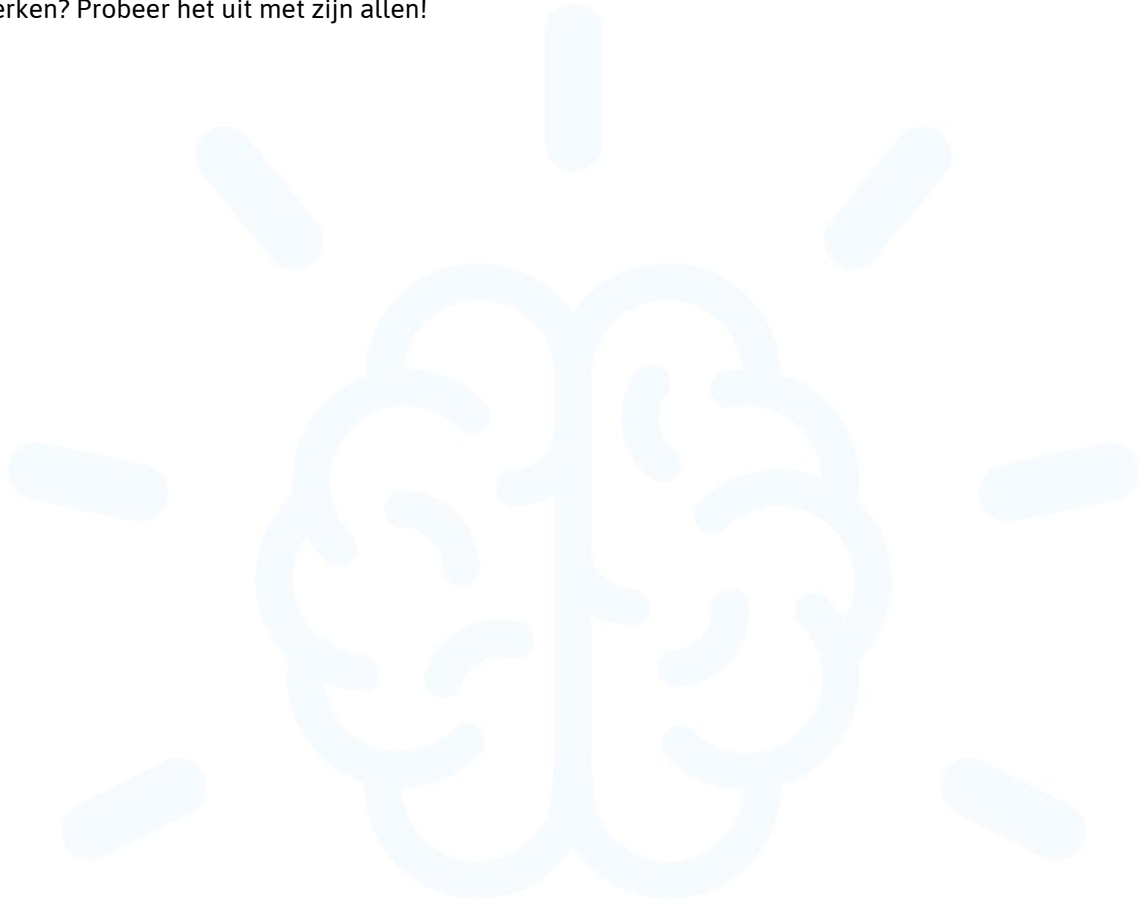
Graafvragen

- Voelde je tijdens deze lachochtend beter dan op andere dagen?
- Word je gelukkig door te doen alsof je gelukkig bent?
- Ben je als je lacht altijd gelukkig?
- Kun je lachen als je verdrietig bent?
- Kun je jezelf gelukkig lachen?

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Afronden

Er bestaan lachtherapieën. Daarin ga je met een groep mensen heel hard lachen. Eerst nep maar op een gegeven moment moeten de meeste mensen echt lachen en voelen ze zich beter. Zou dat echt werken? Probeer het uit met zijn allen!

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosoosaardig.nl/downloads

Kun je gelukkig zijn met niets?

Hoort bij het hoofdstuk 'Kun je van niets iets maken waar je blij van wordt?' Blz. 17.

In dit hoofdstuk vertelt Donovan aan Tim over de hut die hij eens met Sem maakte. Door de herinnering is hij weer even helemaal gelukkig.

Tim loopt naar een soort doodlopend gangetje aan de zijkant van de grote zolderkamer. 'Dit is geinig. Hier kun je een hut maken,' zegt Tim.

'Ja!' roept Donovan. Nu wel enthousiast. 'Dat heb ik een keer gedaan met Sem. We hebben allemaal lakens opgehangen. En van een oude doos hebben we een kastje gemaakt, waar we allerlei leuke spulletjes op hebben gezet. En tekeningen aan de muur, zodat het gezellig werd. We mochten er ook een keer slapen. Maar we mochten geen scherm meenemen. Dus toen maakten we van een grote doos een tv. Door een stuk van de onderkant eruit te snijden. We gingen om de beurt achter dat gat en deden alsof we een gekke presentator of een geflipte nieuwslezer waren.' Donovan glimt en glanst nu net zo hard als zijn bergen speelgoed. 'Dat was echt grappig!'

Vertel de kinderen over de filosoof Diogenes

Ooit leefde er een filosoof die zei dat hij niets nodig had, hij heette Diogenes. Hij woonde in Griekenland en leefde van 404 tot 323 v.Chr. Ze zeggen dat hij in een regenton woonde, maar dat kan helemaal niet want tonnen zijn pas later uitgevonden. Het kan wel dat hij in een grote kruik woonde, zoals ze die toen in Griekenland hadden. Zijn enige bezittingen waren een mantel, een kom om uit te eten en een nap om uit te drinken. Nadat hij iemand een stuk brood zag gebruiken als bord en zijn handen als nap, ontdeed hij zich ook van zijn kom en zijn nap. Nu had hij echt helemaal geen spullen meer.

Denken door te doen: spelen met niks

Donovan wil ook van al zijn spullen af. Hij heeft uiteindelijk meer plezier met een zelfgemaakte hut dan met al zijn dure speelgoed. Hij heeft geen speelgoed nodig. Zou dat voor iedereen kunnen gelden? Dat wordt deze geluksles uitgeprobeerd. Laat de kinderen een spel bedenken waarbij je niets nodig hebt. Laat ze in tweetallen werken.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Napraten

Zijn er veel spellen bedacht? Zijn het leuke spellen? Zijn ze net zo leuk als een grote legodoos of een dure game? Waarom wel of niet? Laat dit evaluatiegesprek overgaan in een filosofisch gesprek. Daarbij kun je onderstaande graafvragen gebruiken.

Graafvragen

- Zouden kinderen in arme landen gelukkig zijn?
- Kunnen spullen je ongelukkig maken?
- Kun je te veel spullen hebben?
- Wanneer ben je te rijk?
- Wanneer ben je te arm?
- Ben je gelukkig als je heel veel speelgoed hebt?
- Kun je gelukkig zijn als je helemaal geen speelgoed hebt?
- Als je op vakantie bent, heb je meestal maar weinig spullen. Ben je dan gelukkig?

Afronden

Als mensen op vakantie gaan, dan worden ze een beetje als Diogenes. Want je kunt op reis maar een paar van je spullen meenemen. Je kunt met de vakantie-inpaklijst trouwens een leuk spel spelen in de auto. Dan zeg je: "Ik ga op reis en ik neem mee ..." en dan zeg je bijvoorbeeld slaapzak. Na jou is iemand anders aan de beurt, die moet jou nazeggen en er een voorwerp bij bedenken. Bijvoorbeeld "Ik ga op reis en ik neem mee... een slaapzak en een voetbal.' Weer iemand anders doet hetzelfde. Als iedereen geweest is, mag de eerste weer. Je gaat door tot iemand de steeds langer wordende inpaklijst niet meer kan onthouden.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Heeft bang zijn altijd nut?

Hoort bij het hoofdstuk 'Kun je blij zijn als je bang bent?' Blz. 21.

Tijdens het spel 'inbrekertje' staat Tim ineens oog in oog met de waakhond van de burenen. Hij schrikt zich rot en is doodsbang. Op dat moment is Tim zeker niet gelukkig.

Als Tim de oprit van het huis van de overburen op sluipteenloopt, vertelt het geluid van een ratelende ketting en fel geblaf waar Donovan voor wilde waarschuwen: een grote hond met een brede en agressieve kop. Tim deinst terug. Hij gilt alsof hij aan stukken wordt gescheurd door een leeuw.

Het is op zich wel slim om bang voor een grote, boze hond te zijn, maar is bang zijn altijd slim of soms ook onnodig?

Denken door te doen: angsten uitpluizen

Laat alle kinderen op een briefje schrijven waar ze bang voor zijn. Als er meerdere dingen zijn, mogen ze meerdere briefjes inleveren. Als ze nergens bang voor zijn (of zeggen te zijn) mogen ze iets opschrijven waar hun vader, moeder, zusje, broertje, etc. bang voor is. Alle briefjes worden ingeleverd bij de begeleider.

Vervolgens ga je samen met de kinderen deze angsten bespreken met behulp van de onderzoeksvragen. Het doet er niet toe wie de angst heeft opgeschreven. Vervolgens deel je de angst in een van deze categorieën in:

- Heel slim! (Het is heel verstandig om hier bang voor te zijn, anders loop je gevaar)
- Beetje onrealistisch (Je fantasie slaat een beetje op hol)
- Totaal onnodig (door hier bang voor te zijn, loop je ook een hoop levensplezier mis)

Deze categorieën staan op de sorteerkarten in bijlage 1 van deze lesbrief. Steeds als een briefje op een bepaalde plek is gelegd, bespreek je een of meer van onderstaande onderzoeksvragen.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Onderzoeksvragen

- Hoe zou deze angst zijn ontstaan?
- Is deze angst realistisch?
- Heeft deze angst nut?
- Zou je een leuker leven hebben als je deze angst niet had?
- Moet je deze angst overwinnen? Hoe kun je dat doen?

Voorbeelden bij de drie categorieën:

Ad 1: angst om aangereden te worden

Ad 2: monsters onder je bed

Ad 3: bang om in de draaimolen of achtbaan te gaan

Je kunt nog dieper op angsten ingaan met onderstaande graafvragen.

Graafvragen

- Is bang zijn goed?
- Wanneer is het goed om bang te zijn?
- Heb je wel eens iets niet gedaan omdat je bang was?
- Heb je daar nu spijt van?
- Als je het wel had gedaan, was je nu dan gelukkiger geweest?
- Kun je plezier in je leven hebben als je te vaak bang bent?
- Is de kans groot dat echt precies dat gebeurt waar je bang voor bent?
- Ben je wel eens bang geweest voor iets waar je nu niet meer bang voor bent?
- Hoe kwam het dat die bangheid over ging?
- Hoe kun je iets aan bang zijn doen?

Afronden

Laat alle kinderen iets bedenken waar ze bang voor zijn, maar wat ze toch graag zouden willen doen. Bijvoorbeeld van de duikplank springen of die grote hond van de buurman aaien. De kinderen spreken nu met zichzelf af dat ze dit gewoon gaan doen! Maar natuurlijk alleen als het gaat om dingen die niet echt gevaarlijk zijn.

Helpt hoop?

Hoort bij het hoofdstuk 'Helpt hoop?'. Blz. 34.

Donovan voelt zich al een tijd ongelukkig. Hij hoopt steeds dat dingen vanzelf anders worden. Maar dat gebeurt niet. Daarom neemt hij een besluit:

Hij wil niet meer hopen en wensen dat zijn leven verandert en wachten en wachten. Hij moet zelf in actie komen.

Denken door te doen: hoopvol hopen

Laat alle kinderen denken aan iets wat ze graag willen kunnen. Geef ze vervolgens de opdracht heel hard te hopen dat ze het ooit kunnen. Ze kunnen hierbij hun ogen sluiten zodat ze zich extra goed kunnen concentreren op het hopen. Na een tijdje mag iedereen zijn ogen open doen. Kan iedereen nu wat hij hoopte te kunnen? 'Nee?' kun je dan quasi verbaasd roepen? 'Hoe kan dat nou?' Laat dit gesprek overgaan in een filosofisch gesprek door het gebruik van de volgende graafvragen.

Graafvragen

- Hebben mensen hoop nodig?
- Waarom hopen we?
- Als je helemaal geen hoop hebt, kun je dan gelukkig zijn?
- Als je alleen maar aan het hopen bent, kun je dan gelukkig zijn?
- Als je alleen maar aan het hopen bent, veranderen er dan dingen in je leven?
- Kun je zelf zorgen voor geluk in je leven?
- Geeft geloof hoop? Wat voor hoop dan?
- Heeft hopen nut? Wanneer wel en wanneer niet?
- Hoe weet je wanneer hoop geen nut heeft?
- Wat is het verschil tussen hoop en troost?
- Is hoop een emotie, een handeling of een drijfveer?

Afronden

Laat alle kinderen iets opschrijven waarvan ze hopen dat het gaat gebeuren. Laat elk kind vervolgens zelf beslissen of het nuttig is om dit te hopen of dat hij net als Donovan beter in actie kan komen om er zelf voor proberen te zorgen dat het gaat gebeuren.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Is het erg als niemand je aardig vindt?

Hoort bij het hoofdstuk 'Mag je zijn wie je bent?' Blz. 39.

Nogal wat kinderen in Donovans klas lijken Donovan niet aardig te vinden. Dat vindt Donovan vervelend.

Helaas blijkt bij het vrij tekenen dat ook de meester vandaag tegen hem is. 'Wat heb jij nou getekend?' vraagt hij aan Donovan.

'Het is een raceauto,' legt Donovan uit.

'Nounou,' zegt meester Luc. 'Niet iedereen kan zo'n auto betalen, hè, dat weet je toch?'

Verbaasd kijkt Donovan de meester aan. Waar heeft hij het over? Hij tekent gewoon een auto.

'Ja,' roept Tim vanachter uit de klas, 'dat jouw moeder nou zo'n dikke jeep rijdt.'

Donovans mond valt open. Alle jongens tekenen toch auto's?

Waarom mag hij dat dan niet? Ineens valt hem op dat alle kinderen naar hem kijken.

Start: complimentenvulkaan

Geef elk kind een compliment of laat de kinderen elkaar een compliment geven. Vraag of de kinderen zich nu fijn voelen. Word je van complimenten gelukkig? Donovan krijgt van zijn klasgenoten geen complimenten en ook van de meester niet. Is het daarom logisch dat hij niet zo gelukkig is? Praat daarover met de kinderen. Verdiep het gesprek eventueel verder met onderstaande graafvragen.

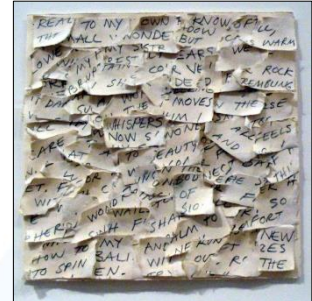
Graafvragen

- Maakt het uit wat anderen van je vinden?
- Kun je gelukkig zijn als anderen je stom vinden?
- Heb je complimentjes nodig om gelukkig te zijn?
- Word je ongelukkig van kritiek?
- Zijn mensen die door iedereen aardig gevonden worden gelukkiger?
- Zijn mensen met veel vrienden gelukkiger dan mensen zonder vrienden?
- Moet je jezelf aardig vinden om gelukkig te zijn?
- Kun je jezelf aardig vinden als je het gevoel hebt dat iedereen je stom vindt?
- Hoe kun je leren om jezelf aardig te vinden?

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Afronden met een verwerkingsopdracht

Laat de kinderen een liefdesbrief aan zichzelf schrijven. Zoiets: Lieve Lieve, wat heb je een mooie, kleine neus. En van die lieflijke blonde haartjes die als een stralenkrans om je gezicht krullen. Je bent zo goed in rekenen. Je bent altijd als eerste klaar en je hebt dan nul fout. Je hebt ook een heel leuke kledingsmaak... etc. De kinderen mogen gewoon alles benoemen wat ze stiekem allemaal best leuk vinden aan zichzelf maar wat ze niet hardop durven te zeggen. Vervolgens wordt deze brief opgehangen! Wat? Ja, maar omdat men het dus ongepast vindt om zoveel lof over jezelf uit te strooien, wordt de brief eerst in stukjes gescheurd en worden de delen dan door elkaar heen opgeplakt. Zo heeft elk kind een stiekeme reminder aan alles wat leuk is aan hem of haar. Maar een ander kan je niet voor opschepper uitmaken want die ander kan het niet lezen!

Dit idee is geïnspireerd op het schilderij 'Secrets' van Susan Weil, dat in het National museum of Modern Art in New York hangt.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Kun je jezelf veranderen om gelukkig te worden?

Hoort bij het hoofdstuk 'Kun je oneerlijkheid accepteren?' Blz. 42.

Donovans moeder houdt van dansfeestjes. Donovans vader heeft dat liever niet.

'Als je het zo loeihard wilt zetten, moet je in een hutje op de hei gaan wonen,' briest papa. 'Echt iets voor jou. Dan hoef je ook niet meer te stofzuigen.'

Stel dat die moeder nooit meer zo'n feestje mag geven, zou ze dan nog gelukkig kunnen zijn?

Denken door te doen: het bloed kruipt waar het niet gaan kan

Leg bovenstaand foto's uit bijlage 2 in de kring. Vraag of deze dieren zichzelf kunnen zijn en of ze gelukkig zijn. Ga goed in op wat de kinderen zeggen en vul het gesprek eventueel aan met onderstaande graafvragen.

Graafvragen

- Wat als...
 - Je niet van cola houdt en je moet het elke dag drinken?
 - Je heel verlegen bent en elke dag op school een spreekbeurt moet doen?
 - Je heel graag schildert maar alleen maar mag rekenen
 - Je dyslexie hebt en elke dag een boek moet lezen
- Kun je nog meer van dit soort voorbeelden bedenken?
- Kun je je eigenschappen veranderen?
- Kun je iemand anders worden omdat je ouders dat willen?
- Kun je iemand anders worden omdat je vriend dat wil?
- Ligt wie je bent helemaal vast?
- Zit waar je van houdt geprogrammeerd in je hoofd?

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

- Wat kun je aan jezelf veranderen?
- Wat kun je aan jezelf verbeteren?
- Is er een verschil tussen veranderen en verbeteren?

Afronden

Laat de kinderen de volgende zin afmaken: ik voel me niet meer mijzelf als...

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Zijn vrolijke mensen het gelukkigst?

Hoort bij het hoofdstuk 'Is blij zijn hetzelfde als gelukkig zijn?' Blz. 46.

Donovans oma snapt niet waarom Donovan ongelukkig is, omdat hij toch heel vaak blij is. Donavan denkt dat dat niet hetzelfde is.

Andere mensen begrijpen dat niet. Ze hebben een mooi en groot huis, dus dan zijn ze sowieso gelukkig. Dat is wat iedereen denkt. Alsof rijk zijn hetzelfde is als gelukkig zijn. 'Je bent altijd vrolijk,' zei oma laatst, 'dus het zal wel meevallen.' Ook zoets: blij zijn is toch niet hetzelfde als gelukkig zijn? Net met het dansen was hij blij, maar toch was zijn probleem er nog.

Denken door te doen: vrolijke muziek luisteren

Er zijn van die liedjes waar bijna iedereen blij van wordt. Zoals het liedje 'Home' van Edward Sharpe & The Magnetic Zeros. Deze werd gebruikt in een Ikea-reclame. Zet hem maar eens op via YouTube of Spotify, je herkent het vast meteen. Of wat dacht je van 'Ik ben vandaag zo vrolijk' van Alfred Jodokus Kwak. Dat is ook een en al vrolijkheid. Ken jij ook van dit soort liedjes? Luister er eens naar.

Na al die vrolijke liedjes voel je je misschien wel blij. Maar ben je dan ook perse gelukkig? Oftewel... is blij zijn hetzelfde als gelukkig zijn?

Graafvragen

- Wat is het verschil tussen blij zijn en gelukkig zijn?
- Kun je plezier hebben terwijl je niet gelukkig bent? Bedenk eens een voorbeeld.
- Kun je verdriet hebben als je gelukkig bent? Bedenk eens een voorbeeld.
- Kun je blij en niet blij tegelijk zijn?
- Als iemand zich ongelukkig voelt, helpt het dan om hem blij te maken?
- Als je een sombere dag hebt, helpt het dan om vrolijke muziek te draaien?
- Is iemand die altijd vrolijk is sowieso gelukkig?
- Kun je vrolijkheid aanzetten?

Afronden

Laat iedereen, of in een grote groep een aantal kinderen, vertellen waar hij vrolijk van wordt. Kies een van deze dingen uit om nu te gaan doen.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Kun je in elk land gelukkig zijn?

Hoort bij het hoofdstuk 'Kun je gelukkig zijn als er oorlog is?' Blz. 72.

Donovans oma vertelt dat ze de Biafra oorlog van Nigeria heeft meegemaakt. Ze woonde tijdens deze burgeroorlog in een vluchtelingenkamp. Ze vertelt dat ze daar ondanks de honger en ellende ook lol had.

'Och, somber. Ik had vooral honger. Maar we hadden ook wel lol, hoor, in het vluchtelingenkamp. Je kunt in elke omstandigheid geluk vinden. De situatie waarin je zit, hoeft je geluk niet in de weg te staan. Net zoals er heel ongelukkige mensen zijn die alles hebben wat ze maar willen. Geluk zit in jezelf. Het zit niet in dingen.'

Vertel: lijst met gelukkigste landen

Hoewel Nederland een van de gelukkigste landen van de wereld is, is niet iedereen in Nederland even gelukkig. Onderaan de lijst van de gelukkigste landen staan veel Afrikaanse landen, maar ook bijvoorbeeld Syrië, dat al jaren een land met onrust en oorlog is. Zou je in dit soort landen toch gelukkig kunnen zijn? Praat erover. Verdiep het gesprek eventueel met onderstaande graafvragen.

Graafvragen

- Als je in een arm land woont, waar zou je dan je geluk in vinden?
- Als je land in oorlog is, hoe zou je dan toch nog gelukkig kunnen zijn?
- Als je geen vrijheid hebt, hoe kun je dan toch nog gelukkig zijn?
- Zou je in een warm land gelukkiger zijn?
- Zou je in een land waar het altijd regent minder gelukkig zijn?
- Is geluk gelijk verdeeld over de mensen?
- Als iedereen gelukkig is, bestaat geluk dan nog wel?
- Stel Nederland verandert, wanneer zou je niet meer gelukkig zijn?
- Zou je als je in een stad woont even gelukkig zijn als dat je in een dorp woont? (of andersom)

Afronden

Laat de kinderen een tekening maken van hun ideale land. Hoe ziet dat eruit?

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Kun je gelukkig worden door anders te kijken?

Hoort bij het hoofdstuk 'Kun je jezelf gelukkig denken? Blz. 81.

In dit hoofdstuk beweert Donovans moeder dat het aan je gedachten ligt of je iets leuk vindt of niet.

*'De boot? Dat is echt supersaai!'
'Nou ja, dat snap ik niet, hoor. Het is toch heel relaxed op het water? Dat is gewoon een gedachte van jou. Je kunt jezelf ook wijsmaken dat iets stom is. Dan is dat ook zo. Beter kun je kijken naar wat leuk is, dan worden dingen leuker. Laatst met Sem was het ook zo gezellig.'*

Zou het waar zijn wat Donovans moeder zegt? Zou je gelukkiger kunnen zijn als je anders naar de dingen gaat kijken? Zou je dan misschien zelfs gelukkig kunnen worden van een rozijntje?

Denken door te doen: rozijntje eten

Als je goed om je heen kijkt, zie je dat alles gekleurd is, dichtte K. Schippers. Een andere beroemde dichtregel van hem is 'als dit Ierland was, zou ik beter kijken'. Dit eenzingsgedicht draagt de titel 'Bij Loosdrecht'.

Misschien is het wel zo dat het bijzondere dus altijd gewoon voor je neus ligt. Zou je dan dus gelukkiger kunnen worden door beter waar te nemen? Dat wordt deze les getest met een rozijn.

Rozijn eten

De kinderen gaan nu met al hun zintuigen een rozijn eten.
Geef alle kinderen een rozijn. Vervolgens moeten ze precies doen wat je zegt.

Stap voor stap instructies

- Hou je rechterhand met de handpalm naar boven.
- Leg daar het rozijntje in.
- Laat het rozijntje voorzichtig heen en weer rollen in je hand. Let goed op hoe dit voelt. Is het zwaar of licht, glad of ruw, bedenk hoe je dat zou omschrijven?
- Raak heel zachtjes met je linker wijsvinger het rozijntje aan. Let goed op wat je voelt. Is het hard of zacht, glad of ruw, etc.
- Pak het rozijntje nu tussen je linker duim en wijsvinger. Laat het een beetje tussen je duim en wijsvinger rollen, knijp er voorzichtig in. Bedenk hoe dat voelt.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

- Hou het rozijntje nu bij je oor en rol het daar weer een beetje heen en weer tussen je duim en wijsvinger. Maakt het rozijntje geluid? Bedenk wat voor geluid dit is.
- Leg het rozijntje nu tegen je lippen aan. Bedenk hoe dit voelt.
- Leg het rozijntje op het puntje van je tong. Proef je iets bijzonders of voel je iets bijzonders?
- Duw het rozijntje nu met je tong tegen je gehemelte aan, de bovenkant van je mond dus. Bedenk hoe dat voelt en proeft.
- Kauw nu zachtjes op het rozijntje en eet het zo langzaam mogelijk op. Bedenk goed welke smaken je allemaal proeft en hoe het voelt tussen je kiezen. En wat voel je als je het doorslikt? Als je het rozijntje hebt doorgeslikt, heb je dan ook nog een smaak in je mond?

En?

Hebben de kinderen ooit met zo veel aandacht een rozijn gegeten? Smaakte de rozijn nu ook anders? Hebben ze iets nieuws ontdekt over rozijnen? Is de rozijn bijzonderder dan ze dachten?

Denk nog even verder met de volgende vragen:

Graafvragen

- Wat zou er gebeuren als je alles met zoveel aandacht als het eten van de rozijn zou gaan doen? Zou je dan gelukkiger worden?
- Hoe komt dat?
- Kun je gewone dingen weer bijzonder maken door ze met heel veel aandacht te bekijken?
- Kun je grote dingen onbelangrijk maken door er geen aandacht aan te geven?
- Kun je nog andere manieren bedenken om te genieten van gewone dingen?

Afronden

Leg iets neer wat op zich niet mooi of bijzonder is. Iets uit de prullenbak bijvoorbeeld. Een klokhuis, een bananenschil, een leeg pakje drinken of een prop papier. Kijk er met zijn allen eens heel goed en uitgebreid na. Benoem zoveel mogelijk leuke, bijzondere opvallende kanten.

Kun je gelukkig zijn als je alles hebt?

Hoort bij het hoofdstuk 'Wordt iedereen blij van spullen?' Blz. 94.

In dit hoofdstuk denken Donovan en Sem na over wat ze voor hun verjaardag willen hebben. Sem wil een grote Lego doos. Donovan wil samen een hut maken.

'Jij bent ook bijna jarig, hè? Wat wil jij hebben?' vraagt Sem.

Donovan haalt zijn schouders op. 'Weet niet.'

'Hoezo, je wilt toch wel iets hebben?'

Ja, een gewoon huis, zou Donovan willen zeggen, maar hij denkt dat Sem dat ook niet zou begrijpen.

'Ach, je hebt natuurlijk alles al.' Sem zegt het met een scherpe toon. Een toon die Donovan steeds vaker hoort van Sem. Alsof het Donovans schuld is dat hij nu zo arm is samen met zijn moeder.

'Een hut wil ik hebben,' zegt hij uiteindelijk. 'Zoals we vroeger hadden.'

'Ja, dat was leuk,' beaamt Sem.

Denken door te doen: verlanglijstjes maken

Donovan wil iets wat eigenlijk geen geld kost en Sem wil juist iets duurs. Hoe zit het met de verlangens van de kinderen? Laat hen al hun verlangens eens opschrijven, of het nou heel veel geld kost of geen geld of het ooit mogelijk is of niet, dat maakt niet uit. Denk bijvoorbeeld aan een nieuwe x-box, een reis naar Amerika, een bezoek aan Disney Parijs, een leuke nieuwe vriend of buurjongen. Gewoon alles waar ze naar verlangen. Als de lijst klaar is, hebben ze kleurpotloden nodig om het volgende te doen:

Onderstreep alles wat je sowieso nooit zult/kunt krijgen met rood

Onderstreep alles waarvan je het misschien zult/kunt krijgen met blauw.

Onderstreep alles wat je vast wel eens zult krijgen en geld kost met groen.

Onderstreep alles wat je vast wel eens zult krijgen en geen geld kost met geel.

Laat alle kinderen nu naar hun lijstje kijken. Welke kleur komt het meest voor? Hoe zou een lijstje er het beste uit kunnen zien qua kleur? Laat het gesprek overgaan in een filosofisch gesprek door onderstaande graafvragen te gebruiken.

Graafvragen

- Is er iets waar iedereen naar verlangt?
- Kun je verlangens uitzetten?
- Kun je je verlangens kleiner maken?
- Als je verlangen bereikt is, ben je dan altijd gelukkig?
- Ontstaan er altijd weer nieuwe verlangens of is het op een dag op?
- Zijn er mensen die nergens naar verlangen?
- Maakt het uit of verlangens realistisch zijn of niet?
- Word je gelukkig van dagdromen over je verlangens?
- Kun je te veel verlangens hebben?

Afronden

Laat de kinderen na afloop van dit gesprek nog eens naar hun verlanglijst kijken. Willen ze er nu iets aan veranderen? (Wegstrepen of toevoegen)

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Wat is leuker: te arm of te rijk zijn?

Hoort bij het hoofdstuk 'Wat is leuker: te arm of te rijk zijn?' Blz. 109.

Donovan staat in zijn klas ineens onder vuur als blijkt dat Lies ook bestolen is door de spookdief.

'Het is heus niet leuk om rijk te zijn,' roept Donovan.

'Ah, wat zielig. Donovan heeft het zwaar,' zegt Klaas zogenaamd huilend.

Een paar kinderen beginnen te gniffelen.

'Denk je dat het leuk is om arm te zijn dan?' zegt Lies zachtjes.

'Nee, natuurlijk niet.' Donovan voelt de tranen in zijn ooghoeken dringen. 'Maar ... Het kan toch allebei niet leuk zijn?'

Denken door te doen: baas boven baas

Laat de kinderen de plaatjes uit bijlage 3 zien. Het zijn allemaal verschillende soorten mensen zoals een zwerver en een rijke zakenman. Wie van deze mensen zou het gelukkigste zijn? Wie zou het ongelukkigste zijn? Laat iemand de plaatjes op volgorde leggen van minst gelukkig naar meest gelukkig en uitleggen waarom hij dat denkt. Daar kun je allerlei gedachten over hebben. Zoals:

'De kluizenaar is het gelukkigst want die heeft wat hij wil.'

'Het is niet altijd even leuk om rijk te zijn. Soms word je er een beetje zat van dat je zoveel geld hebt en weet je niet meer waar je het aan moet uitgeven.'

'De zwerver is gelukkig omdat hij geld krijgt.'

'Grote mensen zijn gelukkiger dan kinderen want zij hebben geld en kunnen kopen wat ze willen en ze hoeven niet naar school.'

'De slapende moeder is gelukkiger dan de rijke meneer, want zij kan uitrusten als de kinderen bij de vader zijn.'

Vervolgens mogen andere kinderen de volgorde aanpassen, maar ze moeten er altijd bij vertellen waarom.

Graafvragen

- Zijn zwervers of rijke zakenmannen gelukkiger?
- Wat heeft invloed op je geluk?
- Wie zijn gelukkiger, kinderen of volwassenen?
- Wie zijn gelukkiger, dieren of mensen?

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

- Kun je gelukkig zijn als je ziek bent?
- Heb je geld nodig om gelukkig te zijn?
- Kun je gelukkig zijn als je het te druk hebt?
- Kun je gelukkig zijn als je arm bent?

Afronden

Een dilemma voor de kinderen: Je moet kiezen...

- ❖ Je hebt heel veel vrijheid en kunt doen waar je zin in hebt (als het tenminste geen geld kost) maar je bent heel arm.
- ❖ Je hebt het superdruk en moet de hele tijd saaie dingen doen, maar je bent heel rijk.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Lees voor wat er op de sporten van de ladder staat en laat één kind deze op volgorde van belangrijkheid leggen. Vervolgens mogen andere kinderen de volgorde veranderen. Is er veel verschil in mening? Is er verschil tussen jongens en meisjes? Of denkt iedereen er ongeveer hetzelfde over. Laat de kinderen eventueel aanvullingen bedenken voor de lege sporten.

Vul dit gesprek eventueel aan met onderstaande graafvragen.

Graafvragen

- Wat is het verschil tussen liefde en vriendschap?
- Kun je met iedereen vrienden zijn?
- Moeten vrienden op je lijken?
- Kun je gelukkig zijn zonder vrienden?
- Is één vriend genoeg?
- Zijn vrienden op internet ook vrienden?
- Moeten vrienden altijd aardig tegen je zijn?
- Kun je met dieren vrienden zijn?
- Kan een ding je vriend zijn?
- Kan een robot je vriend zijn?

Afronden

In een vriendschap is het belangrijk dat je dingen gemeenschappelijk hebt of dat je dezelfde dingen leuk vindt. Maar hoe weet je dat? Misschien lopen er wel veel kinderen rond die best jouw vriend kunnen zijn en dat je dat niet weet. Bij deze afsluitende activiteit gaan de kinderen daarom op zoek naar gemeenschappelijkheden met andere kinderen. Maar dit keer op een andere manier. Laat iedereen door elkaar lopen tot je stop roept. Dan gaat elk kind bij het voor hem dichtstbijzijnde kind staan en gaat met hem of haar op zoek naar dingen die ze gemeenschappelijk hebben door elkaar vragen te stellen. Denk aan:

- Heb je ook een broertje?
- Zit je ook op voetbal?
- Is jouw lievelingskleur ook turquoise?
- Etc.

Na een minuut moeten de kinderen weer kriskras door elkaar lopen tot je stop roept en moeten ze hetzelfde doen met een ander kind dat nu het dichtste bij hen staat. Dit kun je zo vaak herhalen als je wilt en zolang het nog leuk is. En wie weet levert het nieuwe vriendschappen op.

Is het leuk om veel te weten?

Hoort bij het hoofdstuk 'Is het leuk om veel te weten?' Blz. 129.

Tim weet veel over politiewerk. Hij is supervrolijk tijdens het speuren naar de spookdief. Zou kennis gelukkig maken?

'Yep. Dus, jongens, vanaf nu moeten we heel goed opletten,' beslist Tim. Als een strenge schoolmeester wappert hij met zijn vinger. 'Let goed op kleine details. Lijken de huizen op elkaar? Of juist niet? Wat voor deuren hebben ze? Wat voor ramen hebben ze? Staan er ramen open? Staan die altijd open? Eigenlijk zouden we hier elke dag moeten kijken. Dan ontdek je meer. Daar heeft de politie allemaal geen tijd voor, maar wij wel. Dat is ons voordeel. Zo kunnen wij sneller die spookdief opsporen.'
Tim lijkt vuur in zijn ogen te hebben, zo fanatiek kijkt hij. 'Als wij hem vinden, komen we vast in de krant! Dan zijn wij de helden!'
Tim kijkt nu als een hond met een heel dikke worst voor zijn neus. Het kwijl druipt nog net niet over zijn kin.

Denken door te doen: waar kies jij voor?

Op YouTube kun je het filmpje Yogi's geluk bekijken. Een Yogi is iemand die zijn hele leven aan Yoga en de bijbehorende levensstijl wijdt. De Yogi in het filmpje heeft drie leerlingen. Hij geeft ze de opdracht om te kiezen tussen drie producten. Ze kunnen kiezen tussen een zijden mantel, een gouden kruik en een kapot boek. Een leerling kiest voor de mantel omdat de mensen hem dan uniek zullen vinden. Een andere leerling kiest voor de gouden kruik, ook omdat hij dan veel bewondering van andere mensen zal krijgen. De derde leerling kiest voor het boek omdat je van het boek iets kunt leren. En jezelf ontwikkelen en groeien maakt een mens gelukkig.

Veel filosofen zijn het hier mee eens. Filosofie betekent niet voor niets liefde voor wijsheid. Er zit natuurlijk wel een kern van waarheid in. Als je niet naar school zou mogen gaan, zou je waarschijnlijk minder gelukkig worden, omdat je dan later bijvoorbeeld geen werk kunt vinden. Maar betekent dat dan dat je van wijsheid gelukkig wordt? Zouden professoren aan universiteiten dan gelukkiger zijn dan bijvoorbeeld een krantenbezorger? Of is dat niet de wijsheid waar het over gaat?

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosofen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Praat hierover met de kinderen na het kijken van de video. Je kunt hierbij onderstaande graafvragen gebruiken.

Graafvragen

Zijn slimme mensen gelukkiger dan minder slimme mensen?

Zijn mensen met een hoge opleiding gelukkiger dan mensen met een lage opleiding?

Kun je ooit alles weten?

Zou het fijn zijn om alles te weten?

Is kennis hetzelfde als wijsheid?

Wat is wijsheid?

Wat weet je als je wijs bent?

Zijn kinderen wijs?

Zijn volwassenen altijd wijzer dan kinderen?

Afronden

Laat na het gesprek de kinderen pas kiezen voor de mantel (oftewel een stoere jas), de kruik (of bijvoorbeeld een coole brodtrommel) of het kapotte boek.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Moet je blij zijn omdat je neus van voren zit en niet opzij?

Hoort bij het hoofdstuk 'Word je gelukkig als alles vanzelf gaat?' Blz. 124.

Donovan heeft met Sem een discussie over het feit dat Sem vindt dat hij gelukkig moet zijn omdat hij een huis heeft. Donovan vindt dat onzin.

'Wees blij dat je een huis hebt en spullen en dat je ouders bij elkaar zijn!'

'Je begrijpt er niks van,' weet Donovan eindelijk uit te brengen.

'Het is heus niet alleen maar leuk. Natuurlijk ben ik blij dat ik een huis heb. Maar ... Nou ... Dan kan ik net zo goed tegen jou zeggen dat je blij moet zijn dat je ouders nog leven en dat jij geen kanker hebt en dat de aarde nu niet ontploft en dat je een neus hebt!'

'Een neus? Waar slaat dat op? Waarom moet je blij zijn dat je een neus hebt? Het gaat erom dat jij je nooit zorgen hoeft te maken.

Je weet nu al dat je hele leven goed zal lopen. Je wordt later vanzelf rijk als je vader doodgaat.'

'Nou ja zeg! Alsof dat leuk is!'

Denken door te doen: liedje schrijven

De kindertjes in Afrika zouden er blij mee zijn. Sommige volwassenen zeggen dat als je bijvoorbeeld je eten niet opeet. Maar slaat dat wel ergens op? Dan zou je nooit meer iets stom mogen vinden want er zijn altijd mensen die het slechter hebben dan jij. Dan zou je dus altijd blij moeten zijn, omdat het altijd erger kan.

Het klinkt een soort van logisch, maar tegelijk ook absurd. Hoe absurd, dat laat dit oude, maar toch nog steeds leuke lied van Johnny en Rijk zien: 'Ik ben zo blij dat mijn neus van voren zit en niet opzij'. Zoek het eens op op YouTube of Spotify en luister er naar. Bedenk vervolgens een eigen versie. Schrijf deze op het bord. Denk bijvoorbeeld aan teksten als:

Ik ben zo blij dat mijn teen aan mijn voet zit en niet aan mijn hand.

Ik ben zo blij dat mijn vader mijn vader is en niet mijn juf.

Ik ben zo blij dat mijn navel een kuiltje is en geen bult.

Ik ben zo blij dat mijn bed in huis staat en niet in de goot.

Na deze lollige activiteit maak je een bruggetje naar een serieus gesprek en zegt iets als: 'Zo, en nu voel je je vast heel erg gelukkig door al die ellende die je niet hebt. Of werkt dat zo niet?' Vul het gesprek eventueel aan met onderstaande graafvragen.

Graafvragen

- Als je elke dag bedenkt wat voor vervelende dingen je niet zijn overkomen, zou je dan gelukkiger worden?
- Zou het helpen om bij alle vervelende dingen die gebeuren te bedenken hoe het erger had kunnen zijn?
- Hoe zou je het vinden als je ouders of vrienden altijd zouden zeggen dat het allemaal veel erger had gekund?
- Word je gelukkig van begrip voor je problemen, pech of ellende?
- Mag je je eigen problemen het ergst vinden, gewoon omdat jij ze nu eenmaal meemaakt?

Afronden

Zing met zijn allen het lied 'ik ben zo blij' met de zelfbedachte tekst.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Is falen leuk?

Hoort bij het hoofdstuk 'Moet je altijd doorgaan of soms ook opgeven?' Blz. 145.

'Wat lig je daar nou dom?' kat Nensie. Ze springt overeind en trekt als een dolle aan de deur. 'Hé, laat ons eruit,' schreeuwt ze, terwijl ze met de deurklink rammelt.

Donovan laat zijn tranen gewoon stromen. Het maakt allemaal niets meer uit. Hij heeft alles geprobeerd om zijn leven te veranderen en alles is mislukt.

'Stil, jij,' snauwt Nensie. 'Huilen helpt niet.' Ze loopt naar het raampje en zet het open.

'Daar passen we echt niet door, hoor,' snuft Donovan.

'Nee, maar we kunnen wel om hulp roepen. Dan hoort iemand in de jachthaven ons misschien.' Ze kijkt hem geïrriteerd aan.

Alsof hij niks snapt. 'Help, help!' gilt ze dan. Steeds maar weer.

Denken door te doen: klunzenfilmpjes kijken

Kijk eerst met de kinderen naar wat filmpjes van superklunzen als Mr. Bean of Buurman en Buurman (al gelang de leeftijd van de kinderen). Denk bijvoorbeeld aan 'Mr. Bean painting his house' of de aflevering 'de Boom' van Buurman en Buurman. Deze zijn te vinden op YouTube.

Bij Mr. Bean en Buurman en Buurman gaat altijd alles mis. Daarover zijn ze soms teleurgesteld en verbaasd maar ongelukkig lijken ze niet te zijn. Integendeel, ze zoeken steeds weer naar oplossingen.

Wat vinden de kinderen van deze optimistische flexibiliteit? Vinden ze dat logisch, goed, raar, bijzonder? Waarom?

Wie durft zijn grootste bloopers te delen?

Als opstapje naar een filosofisch gesprek werkt het vaak goed om eerst wat eigen ervaringen te delen. Dat is laagdrempelig en veel kinderen vinden elkaars ervaringen interessant. Voorbeelden maken het thema concreet en het nodigt iedereen uit om vanuit meerdere perspectieven naar de onderzoeksvraag te kijken. Door in te zoomen op deze voorbeelden komen er al snel ideeën over fouten maken en successen behalen naar voren.

Vraag daarom wie zijn grootste bloopers durft te delen. Laat een stuk of vijf kinderen vertellen.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Een filosofisch gesprek stijgt vroeg of laat altijd boven het persoonlijke uit. Dus na wat persoonlijke verhalen ga je op zoek naar het universele in deze ervaringsvoorbeelden. Je beweegt dan van 'wat geldt voor mij' naar 'wat geldt voor de mens'.

Dat kun je op twee manieren doen:

- Je kijkt met de kinderen wat de overeenkomsten zijn tussen de voorbeelden en denkt vanuit daar verder.
- Je gaat één van de ervaringen uitgebreid onderzoeken en analyseren. Dit noem je de Socratische onderzoeksmethode. Dit kun je doen door de volgende stappen te volgen:
 - Vertel wat de onderzoeksvraag is: is het leuk om fouten te maken?
 - Vraag welk voorbeeld het beste bij deze vraag past.
 - Laat alle kinderen zich in het voorbeeld verplaatsen en verdiepen. Hoe heeft dit kunnen gebeuren? Is het erg dat het gebeurd is? Etc.
 - Kinderen doen uitspraken over het voorbeeld als antwoord op de vraag. Op de ideeën die nu boven tafel komen wordt zo nodig goed door gevraagd.
 - Probeer vervolgens samen een antwoord op de vraag te formuleren.

Graafvragen

Je kunt de filosofische hoofdvraag hierna verder onderzoeken met deze graafvragen:

- Hoe voel jij je als iets mislukt?
- Kun je ook trots zijn op momenten dat iets mislukte?
- Kunnen dingen lukken zonder mislukkingen eraan voorafgaand?
- Waarom maken mensen fouten?
- Maken dieren wel eens fouten?
- Maken baby's fouten?
- Wat als je steeds dezelfde fout maakt?
- Wat is de leukste fout die je in je leven hebt gemaakt?
- Als je niet gelukkig bent, heb je dan gefaald?
- Heb je succes nodig om gelukkig te zijn?
- Wat voor succes droom jij van?
- Als dit lukt, ben je dan gelukkig?
- Wat als dit niet lukt, ben je dan ongelukkig?

Afronding

Vertel ter afronding over een grote mislukking van jezelf!

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Zijn opofferingen noodzakelijk?

Hoort bij het hoofdstuk 'Kan iedereen zijn zin krijgen?' Blz. 153.

Net als Donovan zijn ook Nens en Donovans moeder niet zo gelukkig in het grote huis. Ze bedenken daarvoor een oplossing waardoor iedereen een beetje zijn zin krijgt. Donovans vader moet daarvoor wel wat dingen die hij juist leuk vindt opofferen.

'Jullie vragen nogal wat van me,' zegt papa als hij gaat zitten.

'Het gaat om ons geluk, schatje,' zegt mama.

'Ik begrijp niets van jullie geluk,' zucht papa. Hij laat zijn armen slap langs de stoel bungelen als leeggelopen ballonnetjes.

'Dat kan. Maar dat betekent niet dat onze behoeftes niet bestaan.

Het lijkt soms of jij voor ons wilt bepalen wat ons gelukkig maakt.'

Denken door te doen: snoepjesdilemma

In het verhaal past iedereen zich een beetje aan zodat iedereen wat gelukkiger kan zijn. Donovans vader moet zich misschien toch het meeste aanpassen, maar nadat de rest van het gezin zich altijd aan hem heeft aangepast. Zou het altijd nodig zijn om offers te brengen om ervoor te zorgen dat iedereen iets krijgt van wat hij wil? Dat kun je testen met het snoepjesdilemma.

Voor deze test moet je met een groepje kinderen zijn én je hebt een zak snoepjes nodig. Iedereen moet kiezen of hij 1 of 5 snoepjes wil. Hoeveel hij er wil moet hij opschrijven zonder met anderen te overleggen. Dan denk je natuurlijk dan kiest iedereen 5 snoepjes! Maar zo simpel is het niet. Want iedereen krijgt het aantal snoepjes dat hij opschrijft MAARRRRR alleen als één iemand zich heeft opgeofferd en 1 snoepje heeft opgeschreven.

Zou iemand dat doen? En wie doet dat dan? Zorgt die ander zo voor een beetje geluk? En wordt diegenen daar gelukkig van? Laat dit gesprek overgaan in een filosofisch gesprek door onderstaande graafvragen te gebruiken.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Graafvragen

- Waarom doe je iets voor een ander?
- Moet je daar altijd iets voor terugkrijgen?
- Heb je wel eens iets voor een ander gedaan waar je niks voor terug kreeg?
- Wist je dat van tevoren?
- Is dankbaarheid een beloning?
- Is aardig gevonden worden een beloning?
- Levert jezelf opofferen je geluk op?

Afronden: geven en nemen

Je kunt kinderen leren zoeken naar het gemiddelde of een compromis door dit evenwichtspel. Laat de kinderen in tweetallen tegenover elkaar staan. Ze houden elkaars handen vast en zetten dan hun tenen tegen elkaar terwijl ze hun bovenlijf naar achteren laten hangen. Ze zullen ontdekken dat ze alleen een evenwicht vinden als ze allebei een beetje meegeven en een beetje weerstand bieden. Precies dat moet je ook doen in bijvoorbeeld vriendschappen, als je samen in een huis woont of als je moet samenwerken.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Kun je gelukkig zijn met strenge ouders?

Hoort bij het hoofdstuk 'Helpt straf?' Blz. 158.

Donovans vader is soms best streng en rechtlijnig. In het boek heeft Donovan meerdere keren straf gekregen. Aan het eind van het boek moet hij voor straf alle spullen die hij in de sloot gegooid heeft uit de sloot vissen. Een vies klusje!

Dat papa nog wel wat te vertellen heeft, merkt Donovan de volgende dag als hij voor straf alle spullen uit de sloot moet vissen.

Met zijn arm woelt Donovan door de modderige prut. Het eerste wat hij vond, was het paard. Het beest staat nu neerbuigend op hem neer te kijken, terwijl hij tussen het kroos zoekt. Hij heeft nog lang niet alle borden van het servies gevonden. En er missen nog heel wat vorken en messen. Met zijn vingers zit hij steeds verstrikt in takken en draderige planten.

'Hoe gaat het, jongen?'

Donovan kijkt op en ziet mama. Hij zegt dat het een vies werkje is.

Stellingnemen: liever te streng of te lief?

Laat alle kinderen op een denkbeeldig lijn gaan staan. Vraag of ze liever te strenge of te lieve ouders hebben. Hun antwoord geven ze door een positie op de lijn te kiezen. Helemaal links betekent dat het kind ouders wil die altijd lief zijn en van wie je alles mag. Helemaal rechts betekent dat het kind ouders wil die superstreng zijn en je goed in de gaten houden.

Wat zouden ze het liefste hebben? Je kunt in het midden gaan staan of iets links of rechts van het midden of uiterst rechts of links. Laat elk kind zelf kiezen. Bespreek daarna waarom iedereen vindt wat hij vindt. Vul het gesprek aan met onderstaande graafvragen.

Graafvragen

- Als je heel strenge ouders hebt, kun je dan gelukkig zijn?
- Moet je altijd luisteren naar je ouders?
- Mag je ouders ook tegenspreken?
- Kun je gelukkig worden van niet meer luisteren?
- Kun je te veel mogen?
- Kun je te weinig mogen?

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Afronden

Vraag na dit gesprek of de kinderen nog een keer stelling willen nemen over te strenge of te lieve ouders. Zijn er kinderen die van mening veranderd zijn?

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Wat zijn de ingrediënten van geluk?

Hoort bij het hoofdstuk 'Wat zijn de ingrediënten van geluk?' Blz. 163.

In het boek Stinkend rijk zijn allerlei ingrediënten voor geluk voorbij gekomen. Vriendschap, succes, doelen, geld, vrijheid, lekker eten, een fijn huis, etc. In het laatste hoofdstuk blijkt ook nog dat leuke mensen om je heen kan bijdragen aan je geluk.

Hakkeland gaat Donovan verder. 'Wij gaan een soort flatjes maken in ons huis. Die wil mama verhuren voor maar een klein beetje geld aan mensen die, eh, nou, niet zo rijk zijn dus. Enne misschien, Sem, kun jij, met je moeder ... Dat leek me wel leuk.'

Sem kijkt achterom naar het huis. 'Wauw, cool! Dan zou ik in de villawijk wonen!'

Tim grinnikt. 'Ik zou het niet doen. Donovan heeft toch net verteld hoe vervelend dat is?'

Plagend prikt Donovan met zijn modderhanden in Tims buik.

'Vroeger misschien,' lacht hij. 'Maar als hier allemaal leuke mensen bij ons wonen, is het een stuk minder vervelend.'

Nu iedereen tijdens het lezen van dit boek over geluk heeft nagedacht, kan iedereen zijn eigen ingrediënten voor geluk op een rijtje zetten.

Denken door te doen: boodschappenlijstje geluk

Laat iedereen een lijstje maken met dingen waar ze gelukkig van worden.

Dingen om te doen, bijvoorbeeld gamen of sporten.

Dingen om te hebben, bijvoorbeeld een x-box of een skateboard.

Dingen om te voelen, bijvoorbeeld een knuffel van je oma of een complimentje van de juf.

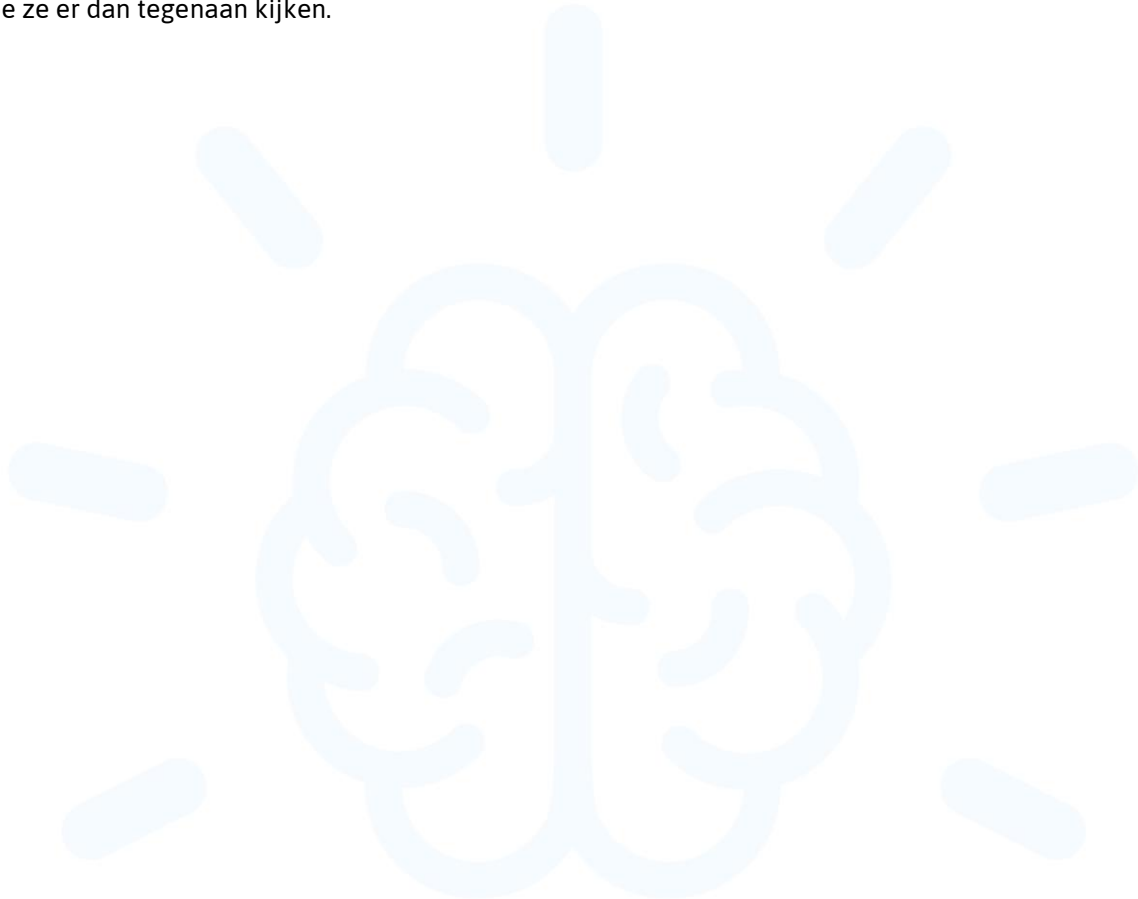
Gedachte-experiment

Als het lijstje klaar is, gaat iedereen bij elkaar zitten. Stel er is een winkel waar je alles op je boodschappenlijstje kunt kopen. Zou je dan echt gelukkig zijn? Of zou je het missen om soms ongelukkig te zijn? Praat er samen over.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Afronden

Misschien willen sommige kinderen na het gesprek hun lijstje een beetje aanpassen. Als het klaar is mogen ze het ergens thuis goed opbergen zodat ze over een jaar of vijf weer terugvinden. Wie weet hoe ze er dan tegenaan kijken.

Vraag het gratis
kennismakingspakket
filosoferen met kinderen aan op
www.filosovaardig.nl/downloads

Onderzoeksvragen

- Hoe zou deze angst zijn ontstaan?
- Is deze angst realistisch?
- Heeft deze angst nut?
- Zou je een leuker leven hebben als je deze angst niet had?
- Moet je deze angst overwinnen? Hoe kun je dat doen?

Heel slim!

Het is heel verstandig om hier bang voor te zijn, anders loop je gevaar.

Beetje onrealistisch

Je fantasie slaat een beetje op hol.

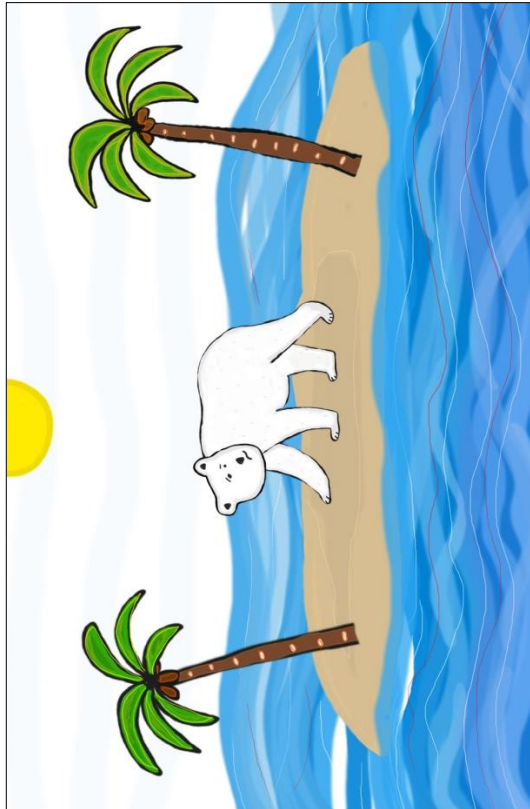
Totaal onnodig

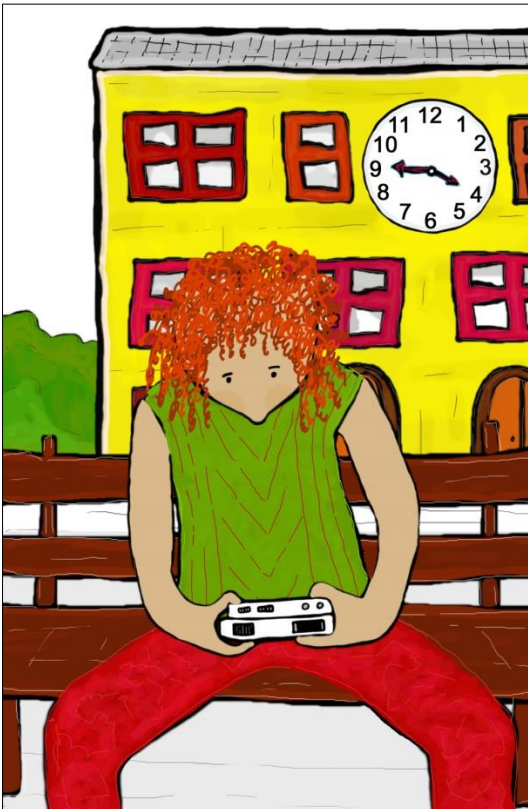
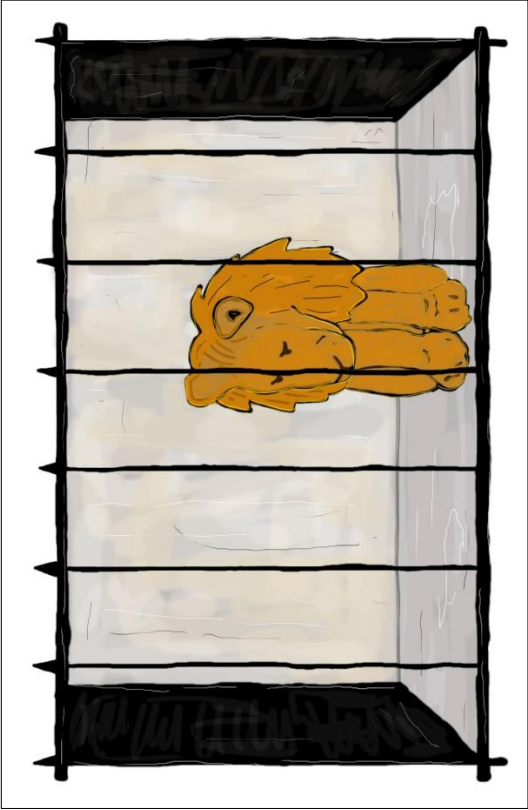
Door hier bang voor te zijn, loop je ook een hoop levensplezier mis.

Bijlage 3

Eerlijk zijn

**Geheimen
delen**

Vertrouwen

Samen lachen

**Samen leuke
dingen doen**

**Leuk kunnen
praten samen**

Alles delen

**Dat je
hetzelfde leuk
vindt**

